

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา
แห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ
 - 1.1 ความเป็นมาเกี่ยวกับจิตสาธารณะ
 - 1.2 ความหมายของคำว่าจิตสาธารณะ
 - 1.3 ตัวชี้วัดจิตสาธารณะ
 - 1.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตสาธารณะ
2. แนวคิดที่เกี่ยวกับการมีตัวแบบด้านจิตสาธารณะกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ
 - 2.1 ความหมายของการมีตัวแบบด้านจิตสาธารณะ
 - 2.2 การวัดการมีตัวแบบด้านจิตสาธารณะ
3. แนวคิดที่เกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ
 - 3.1 ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม
 - 3.2 การวัดการสนับสนุนทางสังคม
4. แนวคิดที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู
 - 4.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู
 - 4.2 ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู
 - 4.3 จุดมุ่งหมายของการอบรมเลี้ยงดู
 - 4.4 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู
 - 4.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดู
5. แนวคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังจากโรงเรียน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

ความเป็นมาเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

การเพื่อแม่แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเกื้อกูล หมายถึง การทำบุญทำทาน ทั้งเพื่อคนอื่นเพื่อสาธารณะ
รวมถึงคนในชุมชน ประเทศชาติ และโลก สิ่งนี้วาระแห่งชาติเรียกว่า ทาน และการอาสาสมัคร แต่คน
บางกลุ่มได้มีการบัญญัติคำขึ้นใหม่ว่า จิตอาสาหรือจิตสาธารณะ ซึ่งล้วนมีความหมายเหมือนกัน คือ

การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เพื่อแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเกื้อกูลผู้คนและชุมชน (สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2550 : 3) จิตสำนึกสาธารณะ เป็นคำเดียวกับจิตสาธารณะ จิตสำนึกสาธารณะ เป็นคำเดียวกันกับ จิตสำนึกทางสังคม (กนิษฐา นิทัศน์พัฒนา และคณะ. 2541 : 8) ดังนั้นทานและการอาสาสมัคร จิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกทางสังคม จิตสาธารณะ และจิตอาสาที่เป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับลำดับการเกิดขึ้นของคำต่าง ๆ ไว้ดังนี้

อาสาสมัคร เป็นคำที่เทียบเคียงความหมายกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Volunteer โดยคำว่า Volunteer นี้ มีการใช้ในครั้งแรกในช่วงศตวรรษที่ 17 หมายถึง ผู้ที่สมัครเข้าเป็นทหารโดยไม่ได้ ถูกบังคับ กล่าวคือ สมัครใจที่จะเป็นเอง และความหมายนี้ยังใช้รวมไปถึงการสมัครใจทำงานใด ๆ โดยไม่รับค่าตอบแทน ซึ่งคำศัพท์ ในภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับคำว่าอาสาสมัคร อีก 2 คำ คือ Voluntarism และ Volunteerism โดยคำว่า Voluntarism มีความหมายถึง กิจกรรมที่ทำด้วยความสมัครใจ ภายในองค์กรเอกชนที่ไม่ได้ถูกระบุให้ทำหน้าที่นั้น ๆ ตามกฎหมายส่วน Volunteerism เป็นคำที่ใช้ กันมากและมีความหมายที่กว้างกว่าคำแรก หมายถึง การอาสาเข้าไปทำเรื่องใด ๆ โดยไม่จำกัด ประเภทของกลุ่มหรือองค์กรดังนั้นจุดต่างที่ชัดเจนของ 2 คำนี้ อยู่ตรงที่ Voluntarism เน้นที่องค์กร เอกชนที่ไม่หวังผลกำไร ขณะที่ Volunteerism มีความหมายถึง กิจกรรมอาสาสมัครที่ครอบคลุม หน่วยงานทุกประเภทซึ่งรวมถึงหน่วยงานรัฐด้วย (ศุภรัตน์ รัตนमुखย์. 2544 : 33-37)

เมื่อพิจารณาความหมายที่เป็นสากลของคำว่าอาสาสมัคร ที่ตรงกับคำว่า Volunteer และ Volunteerism นักวิชาการและผู้ทำงานในวงการอาสาสมัครได้แก่ Susan and Katerines (ศุภรัตน์ รัตนमुखย์. 2544 : 33-37) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ควร กระทำ และเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง การกระทำนี้ไม่ใช่ ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่ จากความหมายดังกล่าวเห็นถึงองค์ประกอบที่สำคัญของคำว่า อาสาสมัคร อยู่ 4 ประการคือ

1. การเลือก (Choose) เป็นการเน้นเจตจำนงที่อิสระที่กระทำหรือไม่กระทำในสิ่งใด ๆ
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) หมายถึง การกระทำที่มุ่งมั่นที่จะ ทำให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ได้แก่ บุคคล กลุ่มคนหรือสังคมส่วนรวม
3. การไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง (Without Monetary Profit) หมายถึงสิ่งที่ทำนั้น อยู่นอกเหนือความจำเป็น หรือสิ่งที่ถูกคาดหวังว่าจะต้องทำตามภาระหน้าที่ เช่น งานตามหน้าที่ ประจำที่ได้รับค่าจ้างการดูแลครอบครัวตนเอง ความรับผิดชอบต่อในฐานะพลเมือง

สำหรับประเทศไทยให้ความหมายคำว่าอาสาสมัคร หมายถึง การกระทำสิ่งใด ๆ โดยไม่หวังสิ่งใดซึ่งมีความหมายสอดคล้องกับจิตอาสา จิตสาธารณะ จิตสำนึกสาธารณะ โดยในประเทศไทย มีการกล่าวถึงจิตสำนึกสาธารณะภายหลัง พ.ศ. 2500 นับตั้งแต่เกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติฉบับที่ 1 ขึ้นใน พ.ศ. 2504 โดยในช่วงก่อนหน้านั้นกิจกรรมการช่วยเหลือสังคม กระทำโดยสถาบันทางศาสนา มูลนิธิที่จัดตั้งโดยเอกชน เพื่อให้ความช่วยเหลือคนในชาติในลักษณะผู้ให้กับผู้รับแต่ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น เนื่องจากประชาชนที่มีฐานะยากจนเริ่มตระหนักถึงพลังของตนเองและจิตสำนึกต่อสังคมของชนชั้นกลาง ถูกยกระดับสูงขึ้น ดังนั้นประชาชนจึงหันมามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคม (เหตุยกอาจอปรุ. 2544 : 103-104)

หากลองมองย้อนกลับคิดว่า ถ้าผู้คนขาดการมีจิตสำนึกหรือจิตสาธารณะที่ดี สังคมส่วนรวมจะประสบปัญหาอย่างไร จากการศึกษาผลกระทบที่นักวิชาการ ร่วมศึกษามา และจากการศึกษาจากตำราต่าง ๆ น่าจะมีผลกระทบทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน ระดับชาติ ตลอดจนถึงระดับโลก ดังนี้

ในระดับครอบครัว ครอบครัวไทยในปัจจุบัน เป็นครอบครัวขนาดเล็ก นอกจากพ่อแม่แล้วในครอบครัวหนึ่ง ๆ จะมีลูก 2-3 คนเท่านั้น เพราะไม่สามารถเลี้ยงดูลูกที่มีมากมายได้ ลูกที่มีไม่มากพ่อแม่สามารถเลี้ยงดูได้ค่อนข้างจะดีและมีคุณภาพ นอกจากให้การศึกษาในสถาบันการศึกษาแล้วพ่อแม่ยังช่วยกันอบรมสั่งสอนในด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับลูก ๆ เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ครอบครัวจะมีแต่ความสุขและความอบอุ่น ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น สำหรับในกรณีที่ครอบครัวขาดผู้นำที่ดี พ่อแม่แยกทางกัน ลูก ๆ ก็จะขาดความอบอุ่น พี่งพ่อแม่ไม่ได้ กลับต้องไปพึ่งพาเพื่อน ๆ เด็กและเยาวชน ต่างคนก็ต่างไปพึ่งยาเสพติดแทน ครอบครัวเริ่มอ่อนแอ สั่นคลอน นับว่าเป็นผลกระทบกับสังคมส่วนรวมในอนาคต เพราะครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด ถ้าครอบครัวมีปัญหา ก็จะส่งผลกระทบต่อชุมชนและสังคมภายนอกในเรื่อง จิตสาธารณะอย่างแน่นอน

ในระดับชุมชน ถ้าคนในชุมชนขาดจิตสำนึก ขาดจิตสาธารณะ ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีใครสนใจใคร ชุมชนเริ่มอ่อนแอ ยิ่งนานไป ก็มีแต่เสื่อมโทรมลง เพราะชุมชนขาดการพัฒนา ขาดศูนย์รวมทางจิตใจ ขาดผู้นำ ที่ดีและเข้มแข็ง สมาชิกขาดการมีส่วนร่วม เนื่องจากการเห็นแก่ตัว ไม่ยอมเสียสละ กลัวเสียทรัพย์ รวมทั้งต้องเสียเวลา ที่ต้องมาช่วยเหลือชุมชน เมื่อชุมชนขาดการพัฒนา อาชญากรรมในชุมชนย่อมเกิดขึ้น อันจะส่งผลให้ชุมชนเกิดการล่มสลายในอนาคต

ในระดับชาติ ย่อมรับผลจากครอบครัว จากชุมชน ถ้าครอบครัวและชุมชนขาดจิตสาธารณะที่ดี ขาดความเข้มแข็ง ประเทศชาติก็ย่อมเกิดวิกฤตการณ์ภายในประเทศทุกด้าน ผู้นำประเทศแก้ปัญหาไม่ได้ เพราะบุคลากรในประเทศขาดการเสียสละ มีการเบียดเบียนทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นส่วนรวม อย่างต่อเนื่องเหมือนปลวกที่คอยแทะกินเนื้อไม้ ประเทศชาติตกอยู่ในสภาพที่ล้มเหลว ไม่สามารถต่อสู้กับชาติอื่นที่อยู่ข้างเคียงได้ เพราะขาดพลังและความร่วมมือของคนในสังคม แม้ว่าผู้นำประเทศ จะนำมาตราการใด ๆ ออกมาใช้ ประชาชนก็จะขัดขวางไม่ให้ความร่วมมือเกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก แก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ตัวเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและกลุ่มของตน การทุจริตคอร์รัปชันจึงเกิดขึ้น ผลที่ตามมาคือ การล่มสลายของชาติ

ในระดับโลก เป็นระดับที่ได้รับผลกระทบในวงกว้าง บุคคลในระดับประเทศขาดพฤติกรรมจิตสาธารณะ ในต่างประเทศต่างคนต่างอยู่ หวังแต่เอารอดเอาเปรียบกับประเทศอื่น โดยไม่มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือ โดยเฉพาะประเทศที่ด้อยโอกาส การพัฒนามีน้อย หวังแต่จะกอบโกยผลประโยชน์เข้าภายในประเทศของตนเอง ขาดความช่วยเหลือมิตรประเทศที่เคียงข้าง หวังให้ประเทศของตนเองอยู่รอดปลอดภัยเท่านั้น ประเทศที่ถูกเอาเปรียบ เกิดความไม่พอใจ หวังที่จะแก้แค้นขาดการไว้วางใจซึ่งกันและกันแต่ละประเทศมีการสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ เพื่อปกป้องประเทศของตนเอง เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น มักมีแนวโน้มในการใช้กำลังและความรุนแรงเพื่อแสดงแสนยานุภาพทางการสงครามในการตัดสินปัญหา

จิตสาธารณะ (Public Mind) จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) เป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ก่อให้เกิดประชาสังคมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีประชาสังคม (Civil Society) ในซีกโลกตะวันตกมีการกล่าวถึงเรื่องนี้มาเป็นระยะยาวนานทั้งนั้น เนื่องจากความแตกต่างของระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประเพณี และวัฒนธรรม ที่โลกตะวันตกมีการกล่าวถึงเรื่องนี้มาเป็นเวลานานจากการที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งการอาสาสมัคร การมีพฤติกรรมจิตสาธารณะ การมีน้ำใจ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เป็นคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้คำว่า จิตสาธารณะ

หน่วยงานที่ปฏิบัติงานอาสาสมัครอย่างมีจิตอาสาในประเทศไทยและต่างประเทศมีเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยได้คัดเลือกองค์กรที่มีการทำงานในลักษณะของอาสาสมัครเพื่อประโยชน์ส่วนรวมไม่หวังผลตอบแทน ในประเทศไทยที่เห็นได้ชัด คือ มูลนิธิแพทย์อาสาสมัครสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และในต่างประเทศ คือ มูลนิธิพุทธฉือจี้

มูลนิธิแพทย์อาสาสมัครสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีชื่อย่อว่า พอ.สว. เป็นองค์กรที่มีความสำคัญและมีบทบาทด้านการพัฒนาสุขภาพของประชาชนในชนบทที่ห่างไกลจากพระราชดำริของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มูลนิธิแพทย์อาสาสมัครสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ถือกำเนิดเมื่อครั้งเสด็จเยี่ยมชมหมู่บ้านต่าง ๆ ทำให้ทรงพบกับความทุกข์ยากของประชาชนในท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกลความเจริญ มีปัญหาด้านการอนามัยไม่มีแพทย์และพยาบาล ในปี พ.ศ. 2511 จึงเริ่มมีการนำแพทย์เคลื่อนที่ในพระองค์ออกไปตั้งหน่วยตรวจรักษาประชาชนในท้องถิ่นทุกกันดาร และเสด็จไปทอดพระเนตร ด้วยพระองค์เอง โดยทางมูลนิธิ พอ.สว. ได้มีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งมูลนิธิ ดังนี้

1. จัดหาและส่งเสริมให้แพทย์และเจ้าหน้าที่อาสาสมัครทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ออกปฏิบัติงาน ในวันหยุดราชการ เพื่อช่วยเหลือให้รักษาป้องกันส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพอนามัยของประชาชน และเจ้าหน้าที่ในถิ่นทุรกันดาร โดยวิธีที่ได้ผลดีและเร็วที่สุด

2. จัดให้มีการรักษาผู้ป่วยในท้องถิ่นทุรกันดาร โดยส่งการรักษาทางเครื่องมือสื่อสารเป็นประจำตามวันและเวลาที่กำหนด

3. ประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อประโยชน์ของมูลนิธิ

กิจการของมูลนิธิ พอ.สว. เจริญก้าวหน้าตามลำดับจนเป็นองค์กรอาสาสมัครขนาดใหญ่ และได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมากมาย จนกระทั่งปัจจุบัน (ทศพร หุตะโชติ. 2528 : ม.ป.น.)

สำหรับหน่วยงานในต่างประเทศที่ได้รับการยอมรับว่ามีวิธีการดำเนินงานทางด้านจิตสาธารณะที่ประสบความสำเร็จทั้งในไทยและในประเทศใกล้เคียง คือมูลนิธิพุทธรถล้อจีที่เกิดในประเทศไทยได้วัน ซึ่งมีการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมเพื่อสังคมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 โดยภิกษุณีเจิ้งเหยียน ที่เริ่มต้น ด้วยการชักชวนแม่บ้านในเมืองสวาหเลีย่น จำนวน 30 คน สละเงินวันละ 25 สตางค์ทุกวันภายในเวลา 20 ปี ก็สามารถสร้างโรงพยาบาลขนาดใหญ่ 1000 เตียงได้สำเร็จ ปัจจุบันมูลนิธิพุทธรถล้อจีมีการขยายหน่วยงานไปยังประเทศต่าง ๆ รวม 39 ประเทศ รวมทั้งในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 โดยมีสำนักงานอยู่ในกรุงเทพและเชียงใหม่ ซึ่งลักษณะการดำเนินงานเหมือนที่ประเทศไทยได้วัน คือ การมุ่งสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น ตามหลักมนุษยธรรม ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ไม่มีการแบ่งแยกเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ซึ่งมีการกิจหลักอยู่ 4 ประการ ได้แก่ สงเคราะห์การรักษาพยาบาล การศึกษา และวัฒนธรรม (พระไพศาล วิสาโล. 2550 : 18) กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมของมูลนิธิพุทธรถล้อจี จะสอนและกลมกล่อมนักเรียน ให้เป็นมนุษย์ที่ไม่เห็นแก่ตัวในด้านเดียว แต่ให้รู้จักถูกระเบียบ และจริยธรรม มีความขยันขันแข็งตนเองไม่ให้ถูกกลืนเข้าไปในสังคมที่มืดมอมเมสึดพันธุที่บ่มเพาะเข้าไปในจิตใจคือ คุณธรรม ความดี ความรัก ความเป็นหมู่คณะด้วยปรัชญาล้อจี 2 ชุด ดังนี้ คือ ชุดที่ 1 มีเมตตา กรุณา ปิติและยินดี และให้โดยไม่เห็นแก่ตัว ชุดที่ 2 การรู้จักพอ การรู้จักบุญคุณ รู้จักยกย่อง และมีความรักให้กับผู้อื่นซึ่งดำเนินสอนคุณธรรม 6 ขั้นตอน ได้แก่

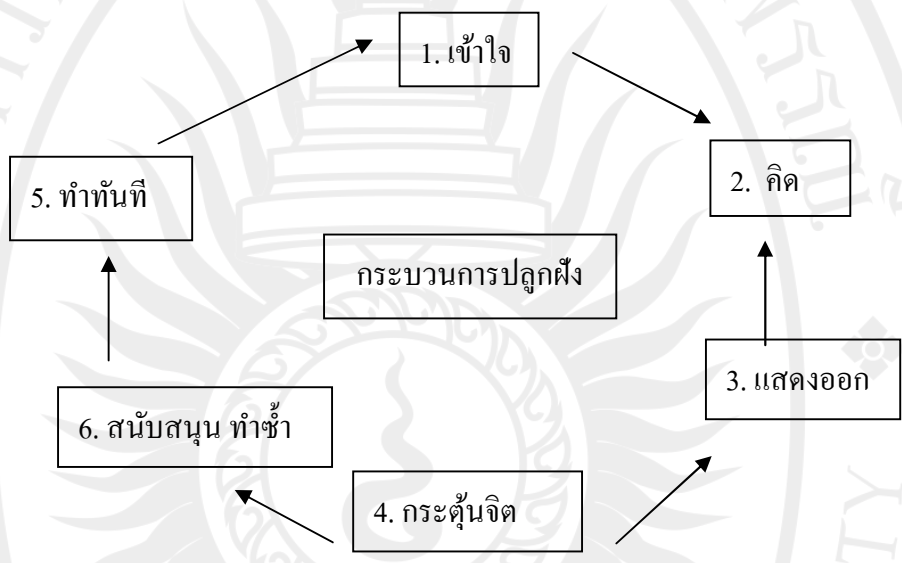
1. การเข้าใจ คือ การอธิบายให้นักเรียนเข้าใจสิ่งที่กระทบที่เกิดผลดี ผลเสียอย่างไร โดยใช้รูปแบบการเล่นิทานหรือสื่อวิทัศน์

2. คิด คือ การเปิดโอกาสให้นักเรียนเปรียบเทียบตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ จาก การฟังเรื่องเล่า

3. แสดงออก คือ ให้นักเรียนแสดงจินตนาการต่าง ๆ โดยการวาดภาพ การเรียงความ การแสดงละคร เปรียบเหมือนการบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความดีในจิตใจเด็ก

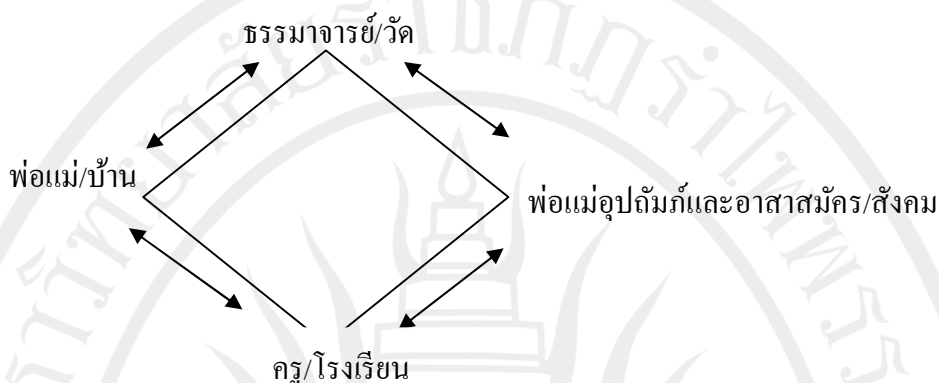
4. กระตุ้นจิตเมตตา คือ การนำนักเรียนเข้าไปสัมผัสกับคนที่ประสงค์ทุกข์สถานทีต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาล สถานเลี้ยงเด็กกำพร้า เด็กพิการ สถานสงเคราะห์คนชรา เพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสงสารเมตตา

- 5. ทำทันที คือ กระตุ้นให้นักเรียนทำความดี โดยการช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ยากทั้งทางวัตถุและจิตใจ เปรียบตั้งการรอกของเมล็ดพันธุ์แห่งความดี
- 6. สนับสนุนและทำซ้ำ คือ การมีพื้นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์คุณธรรมของแต่ละคนให้เกิดความงาม ขึ้นในจิตใจของตนเองและผู้อื่น ตลอดจนการสนับสนุนทำซ้ำเป็นประจำเพื่อบ่มเพาะความดีงาม ให้งอกขึ้น ซึ่งสามารถแสดงกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมได้ดังภาพ

ภาพประกอบ 2 กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมของนือจี
 ที่มา : เดิมแท้ ชาวหินฟ้า และคณะ (2550 : 28)

องค์ประกอบที่มีบทบาทในการอบรม บ่มเพาะเยาวชนคือ วัด บ้าน โรงเรียนและสังคม หมายถึง การสานสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดระหว่างแบบอย่างของธรรมจารย์เจ้เจียน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และพ่อแม่ผู้ปกครอง ร่วมมือกันติดตามเด็ก และร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงวัย ซึ่งสามารถแสดงความสัมพันธ์ ได้ดังภาพ (ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์. 2550 : 14 – 16)

ภาพประกอบ 3 กระบวนการมีส่วนร่วมในการศึกษาของฉือจี้

ความหมายของคำว่าจิตสาธารณะ

จากการสืบค้นข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้คำในการสืบค้นครั้งนี้ คือ จิตอาสา จิตสาธารณะ จิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกต่อสังคม พฤติกรรมเอื้อสังคม พบว่า ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สื่อพลัง (2542 : 3) นำเสนอ จิตสาธารณะ หมายถึง ความเป็นพลเมืองผู้ตื่นรู้ ตระหนักในสิทธิและความรับผิดชอบที่จะสร้างสรรค์สังคมส่วนรวมของคนสามัญ พลเมืองที่เรียกร้องการมีส่วนร่วม และต้องการที่จะจัดการดูแลกำหนดชะตากรรมของคนในชุมชน

สุพจน์ ทราชแก้ว (2546 : 45) กล่าวถึง จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่าหรือการให้คุณค่าต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของ เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิดที่แสดงออกมา

โกศล มีความดี (2547 : 19 – 20) กล่าวถึง จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำของบุคคลที่มีความปรารถนาและตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยการดูแลเอาใจใส่ และมีส่วนร่วมในการอาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552 : 13) กล่าวว่า “จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัด และมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ”

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 : 220) ได้ระบุไว้ว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคมด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้ที่มีจิตสาธารณะคือผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือ

ผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตัวเพื่อหาประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยร่างกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

สรุปแล้วจิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำของบุคคลที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ด้วยใจอาสาและรับผิดชอบต่อสังคม

จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness)

บรรทม มณีโชติ (2530 : 25) กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะ คือ ความพร้อมที่จะเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

กนิษฐา นิตน์พัฒนา (2541 : 8) กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะ เป็นคำเดียวกับจิตสำนึกทางสังคม หมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกันหรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน

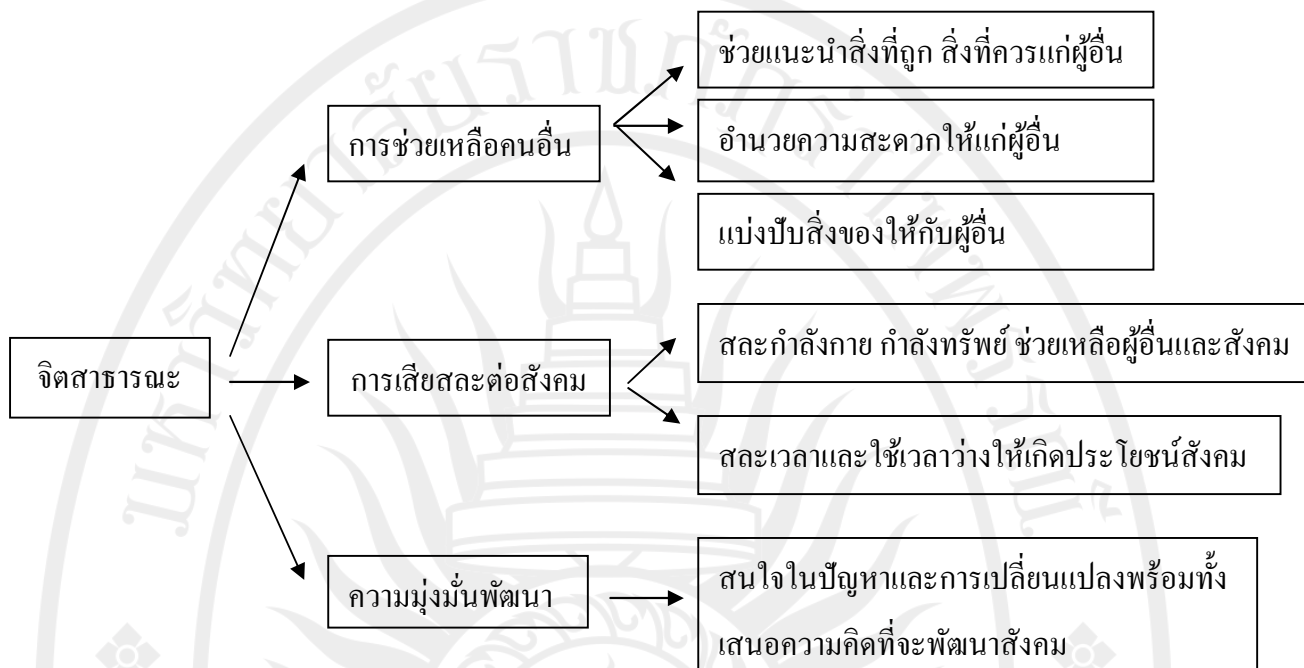
ยุทธนา วรณปิติกุล (2542 : 183) กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะ คือ การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

หฤทัย อางปรุ (2544 : 104) กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะ คือ ความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม

โดยสรุปจิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง ความสำนึกของบุคคลต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม และประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม

ตัวชี้วัดจิตสาธารณะ

ผู้วิจัยขอใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวชี้วัดจิตสาธารณะ ตามแนวคิดของพระพุทธศาสนานักการศึกษา อาสาสมัครและนักสังคมสงเคราะห์ สามารถสรุปตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดของจิตสาธารณะ ดังนี้

ภาพประกอบ 4 ตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดของจิตสาธารณะ

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะของนักเรียนสามารถวัดได้จากการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม ความมุ่งมั่นพัฒนา โดยผู้วิจัยได้สรุปความหมายเพื่อใช้ในการวิจัย ดังนี้

การช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง พฤติกรรมของเยาวชนที่แสดงออกต่อผู้อื่นและคนในสังคมถึงความมีน้ำใจ เอื้ออาทร มีจิตใจโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และให้ความช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่มีผลตอบแทน

การเสียสละทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมของเยาวชนที่แสดงต่อผู้อื่นและสังคม ได้แก่ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การเสียสละเงิน เวลา แรงกายเพื่อผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

ความมุ่งมั่นพัฒนา หมายถึง พฤติกรรมของเยาวชนที่แสดงถึงความตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการเปลี่ยนแปลงให้สังคมดีขึ้น

โดย ฉัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550 : 24 – 25) นำเสนอองค์ประกอบย่อย ดังนี้

1. พฤติกรรมช่วยเหลือผู้อื่น ได้แก่
 - 1.1 ช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น
 - 1.2 ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม
 - 1.3 อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้อื่น
 - 1.4 แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น

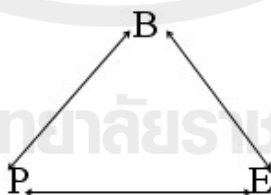
2. พฤติกรรมการเสียสละต่อสังคม ได้แก่
 - 2.1 สละกำลังกาย กำลังทรัพย์ และเวลาช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม
 - 2.2 เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว รู้จักเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ
 - 2.3 สละประโยชน์ที่ตนพึงได้รับเพื่อแลกกับประโยชน์ของคนหมู่มากหรือผู้ที่อ่อนแอกว่า
 - 2.4 ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม
3. พฤติกรรมมุ่งมั่นพัฒนาสังคม ได้แก่
 - 3.1 สนใจในปัญหาและการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม
 - 3.2 ตั้งใจทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด และเป็นประโยชน์ต่อสังคม
 - 3.3 ตั้งใจที่จะทำงานของส่วนรวมจนสำเร็จ
 - 3.4 ริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาสังคมจนสำเร็จ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตสาธารณะ

จากการศึกษางานวิจัยย้อนหลังสิบปี การพัฒนาจิตสาธารณะมักจะใช้ทฤษฎีในกลุ่มพุทธิปัญญานิยม ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Learning Theory) ของบันดูรา ซึ่งมีความสำคัญดังนี้

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Learning Theory)

Woolfolk (1993 : 220) ได้นำเสนอ ทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยม แต่เมื่อไม่นานมานี้ นักจิตวิทยาพฤติกรรมนิยมพบว่า การวางเงื่อนไขโดยมีข้อจำกัดในการอธิบายการเรียนรู้ ฉะนั้นพวกเขาจึงให้ความสนใจกับกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่สามารถสังเกตได้ เช่น ความคาดหวัง ความคิด และความเชื่อ การขยายความคิดจากแนวคิดเดิมนี้ มีนักจิตวิทยาที่สำคัญคือ Albert Bandura เขาเรียกทฤษฎีใหม่นี้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Theory) บันดูราเชื่อว่า ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมดั้งเดิมสามารถอธิบายการเรียนรู้ได้บางส่วน และมองข้ามสถานการณ์ที่สำคัญ โดยเฉพาะอิทธิพลทางสังคมที่มีผลต่อการเรียนรู้ ได้แก่ สิ่งแวดล้อม (Environment Event) ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) เช่น ความคิด แรงจูงใจ และพฤติกรรม (Behavior) ทั้งสามปัจจัยนี้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังภาพ

ภาพประกอบ 5 ภาพทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมดั้งเดิม

การกำหนดซึ่งกันและกันของปัจจัยทางพฤติกรรม (B) สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม (E) และตัวบุคคล (P) ที่มีผลต่อการเรียนรู้และการกระทำ (Albert Bandura. 1986 : 24)

ปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทฤษฎีพฤติกรรมนิยมดั้งเดิมมองข้ามไปคือ ตัวแบบ (Modeling) และการลอกเลียนแบบ (Imitation) มีผลต่อการเรียนรู้ กล่าวคือ คนเรียนรู้ได้จากการดูหรือสังเกตด้วยความตั้งใจ (Attention) จากนั้นสร้างภาพจำ วิเคราะห์ และการตัดสินใจ ปัจจัยทั้งสองนี้เรียนรู้ด้วยการสังเกต บันดูรา ได้อธิบายเพิ่มกระบวนการสังเกตมีทั้งหมด 4 อย่าง คือ กระบวนการความเอาใจใส่ (Attention) กระบวนการจดจำ (Retention) กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวอย่าง (Reproduction) และมีแรงจูงใจ ที่จะทำให้เกิดการทำพฤติกรรมนั้นอีก

ทฤษฎีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Cognitive Behavior Modification)

ยูพาพัคต์ รัทมนิงส์ (2547 : ม.ป.น.) นำเสนอถึงทฤษฎีนี้เน้นการพัฒนากระบวนการภายใน คือ จิตใจ แนวคิดนี้ เกิดขึ้นมาในช่วงศตวรรษที่ 1960 และเริ่มเด่นชัดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 1960 จนถึงต้นศตวรรษที่ 1970 ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ สิ่งที่แตกต่างกันแนวคิดเดิม คือ การปรับพฤติกรรมทางปัญญาจะเน้นที่การปรับเปลี่ยนแนวคิดเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยตรง นักปรับพฤติกรรมมีความเชื่อว่า กิจกรรมทางปัญญามีผลต่อพฤติกรรม กิจกรรมทางปัญญาสามารถจัดให้มีขึ้นได้และเปลี่ยนแปลงได้ และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป อาจจะเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางปัญญา แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ซึ่งมีคำสอนที่สามารถนำมาใช้สำหรับ การพัฒนาจิตสาธารณะได้ เช่น มูลนิธิอริยเจ้า ใช้หลักพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางสำหรับการดำเนินกิจกรรม จิตอาสา และมีเครือข่ายทั่วโลก นอกจากนี้ โรงเรียนสัตยา ใช้การสวดมนต์และนั่งสมาธิก่อนและหลังเรียน ทุกครั้งเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ จนได้รับการเชิดชูว่าเป็นโรงเรียนต้นแบบของการบูรณาการหลักศาสนากับการศึกษาได้อย่างลงตัว

แนวคิดที่เกี่ยวกับการมีตัวแบบด้านจิตสาธารณะกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ

ความหมายของการมีตัวแบบจิตสาธารณะ

มีนักวิจัยกล่าวได้ให้ความหมายของการมีตัวแบบไว้หลายอย่าง ผู้วิจัยจึงได้สรุปได้ดังนี้ บันดูรา. (1975 : 15) ได้นำเสนอคุณลักษณะร่วมกันของความหมายการมีตัวแบบ ได้แก่

1. พฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งกระทำแล้วส่งผลให้ผู้อื่นกระทำตาม
2. การที่บุคคลทำตามตัวแบบนั้นจะเกิดจากการที่บุคคลจดจำพฤติกรรมไว้แล้วไปปรับเข้ากับความรู้เดิม และแสดงพฤติกรรมออกมา
3. ตัวแบบอาจเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่ก็ได้

ยกตัวอย่างผู้ที่ได้ให้ความหมายไว้ เช่น ได้ให้ความหมายของคำว่าตัวแบบไว้ว่า ตัวแบบ หมายถึง การเสนอตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือกแล้วว่าเป็นตัวอย่างที่ดี สามารถใช้เป็นแบบอย่างของการกระทำให้แก่ผู้สังเกตได้

ฟองพรรณ เกิดพิทักษ์ (2536 : 52) ได้กล่าวว่า แบบอย่าง คือ สิ่งที่เป็นแบบอย่าง ที่ถือเป็นบรรทัดฐานหรือเป็นแบบตัวอย่างที่นำมาให้เห็นเพื่อเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบและเป็นตัวอย่างในการเลียนแบบ ตัวแบบมีหลายลักษณะ เช่น ตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์และตัวแบบที่มีชีวิต

นงลักษณ์ วิรัชชัย และรุ่งนภา ตั้งจิตเรเจริญกุล (2551 : 10) กล่าวถึง พฤติกรรมตัวแบบ หรือแม่แบบไว้ว่า เป็นพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งกระทำแล้วส่งผลให้บุคคลอื่นนำไปเป็นแนวทางการกระทำ และใช้สติปัญญาเก็บจำไว้ จากนั้นจึงประสานความรู้ใหม่ เข้ากับประสบการณ์เดิมและกำหนดเป็นการคาดหวังพร้อมกับแสดงเป็นพฤติกรรมตามความคาดหวังของตนเอง

ธิดา สุวรรณสาครกุล (2554 : 24) ได้กล่าวว่า บุคคลที่มีชีวิตอยู่หรือไม่มีชีวิตอยู่จริง ผู้ซึ่งจุดประกายให้วัยรุ่นเลียนแบบหรือเป็นแรงบันดาลใจซึ่งก็คือ บุคคลที่วัยรุ่นปรารถนาจะเป็นเหมือนในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของตัวแบบไว้ว่าหมายถึงสิ่งที่เป็นแบบอย่างเป็นบรรทัดฐานหรือจุดประกายให้ผู้อื่นปฏิบัติตามแนวทางการกระทำ และใช้สติปัญญาเก็บจำไว้ จากนั้น จึงประสานความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิมและกำหนดเป็นการคาดหวังพร้อมกับแสดงพฤติกรรม ตามความคาดหวังของตนเอง และความหมายของการมีตัวแบบด้านจิตอาสาในงานวิจัยนี้ว่า หมายถึง การที่บุคคลเห็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมจิตอาสาจากบิดามารดา ผู้ปกครอง ครอบครัว เพื่อน ฯลฯ แล้วนำมาใช้เป็นพฤติกรรมตัวแบบหรือแม่แบบหรือใช้เป็นแนวทางการกระทำ โดยใช้สติปัญญาเก็บจำไว้ จากนั้นจึงประสานความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิมและกำหนดเป็นการคาดหวังพร้อมกับแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังของตนเอง

การมีตัวแบบนั้นเป็นลักษณะของพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่บุคคลสังเกตจากพฤติกรรมของตัวแบบ ซึ่งอาจเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง ครู ผู้ปกครองหรือเพื่อน ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเห็น ตัวแบบแสดงพฤติกรรมบางอย่างแล้วได้รับการเสริมแรงแนวโน้มที่จะลอกเลียนแบบ พฤติกรรมของตัวแบบนั้นจะมีสูงในขณะเดียวกันถ้าตัวแบบแสดงพฤติกรรมบางอย่างแล้วได้รับการลงโทษจะเห็นได้ว่า บุคคลจะไม่เลียนแบบพฤติกรรมนั้น หลังการเรียนรู้โดยผ่านตัวแบบนี้ได้นำมาใช้กันอย่างหลากหลายในสังคมของเรา เห็นได้ในรายการโทรทัศน์ที่มีการจัดรายการเราไม่ทำผิดกฎจราจร ตาวิเศษ การป้องกันเอดส์ การเลิกสูบบุหรี่ เป็นต้น

บันดูรา (Bandura, 1975 : 28) มีความเชื่อว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้ โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ (Observational Learning หรือ Modeling) นอกจากนี้ บันดูราได้สรุปว่า พฤติกรรมของมนุษย์อาจจะแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมสนองตอบที่เกิดจากการเรียนรู้
2. พฤติกรรมที่เรียนรู้แต่ไม่เคยแสดงออกหรือกระทำ
3. พฤติกรรมที่ไม่เคยแสดงออกทางการกระทำเพราะไม่เคยเรียนรู้จริงๆ

การวัดการมีตัวแบบด้านจิตอาสา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังไม่พบแบบวัดการมีตัวแบบด้านจิตอาสาโดยตรง แต่ก็พอมองงานวิจัยที่วัดตัวแบบอยู่บ้าง โดยจัดกิจกรรมหรือโปรแกรมตัวแบบหรือแบบวัดดังนี้

ปวรี กาญจนภัก (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความมีน้ำใจของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์โดยใช้การเรียนรู้จากตัวแบบมีชีวิต และตัวแบบสัญลักษณ์ ได้ใช้เครื่องมือในการทดลองเป็นตัวแบบที่มีชีวิตคือเพื่อน และตัวแบบสัญลักษณ์คือภาพและข้อความ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเรียนรู้ความมีน้ำใจ

มณฑนาวดี เมธาพัฒนา (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องประสบการณ์ในสถานศึกษาแบบอย่างด้านจริยธรรมจากบิดามารดา และลักษณะทางจิตเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานอย่างมีจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในเขตภาคกลางใช้แบบวัดแบบอย่างด้านจริยธรรมจากบิดามารดาที่สร้างพัฒนาขึ้นมาเอง ประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ให้เลือกตอบตั้งแต่ไม่เคยเลย จนถึง เสมอ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .079

มณฑนาวดี เมธาพัฒนา (2547 : ภาคผนวกตัวอย่างแบบสอบถาม) ซึ่งเป็นแบบวัดแบบอย่างด้านจริยธรรมจากบิดามารดา แล้วนำมาปรับใช้เข้ากับบริบทของการศึกษาในครั้งนี้เนื่องจาก

1. เป็นแบบวัดที่วัดแบบอย่างด้านจริยธรรมต่อการปฏิบัติงานอย่างมีจริยธรรมซึ่งเป็นคุณธรรมที่ใกล้เคียงกับจิตอาสามากที่สุด
2. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาพยาบาล ก็มีความใกล้เคียงกับนิสิตชั้นปีที่ 1 ของงานวิจัยนี้มากที่สุด ด้วยเช่นกัน

แนวคิดที่เกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ

ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานที่เกี่ยวข้องพบว่านิสิตนักวิจัยรวมถึงนักวิชาการจำนวนมากที่ได้ศึกษา และให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคมเอาไว้ที่น่าสนใจ โดยมีคุณลักษณะร่วมกันได้แก่

1. เป็นการที่บุคคลได้รับความรัก ความอบอุ่น การตอบสนอง ฯลฯ จากสังคมของตน

2. สนับสนุนอาจจะเป็นทางด้านจิตใจ วัตถุประสงค์ของหรือข้อมูลข่าวสารก็ได้

วันทีย์ วาสิกะสิน และคณะ (2541 : 62) ได้ให้ความหมายว่า การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลได้รับการส่งเสริมและพัฒนาจากบุคคลหรือเครือข่ายทางสังคม โดยการให้คำแนะนำการเอาใจใส่ เป็นตัวอย่างที่ดี ยกย่องให้กำลังใจ เพื่อเกิดพฤติกรรมอันเป็นเป้าหมายเฉพาะ โดยสรุปแล้ว การสนับสนุนทางสังคมโดยทั่วไปจะหมายถึง ความต้องการพื้นฐานที่จะได้รับการตอบสนอง โดยการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม โดยการที่บุคคลได้รับความรัก เอาใจใส่ ยกย่องนับถือ และเห็นคุณค่า มีความรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความผูกพันซึ่งกันและกัน ได้รับการส่งเสริม การช่วยเหลือในด้านความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ให้คำแนะนำที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหา และให้วัตถุประสงค์ของเงิน และเวลา ซึ่งตอบสนองความต้องการหนึ่ง ๆ ได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดพฤติกรรมอันเป็นเป้าหมายเฉพาะ

ในขณะที่การสนับสนุนทางสังคมต่อการมีพฤติกรรมจิตอาสา นั้นจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับการสนับสนุนทางสังคมโดยทั่วไป แต่จะมีผลของการสนับสนุนที่ได้ นั่นคือ การเกิดพฤติกรรมเป้าหมาย อันมุ่งหวังที่จะให้ผู้ที่ได้รับการสนับสนุนเกิดความต้องการที่จะมีพฤติกรรมเป้าหมายอันมุ่งหวังที่ได้รับการสนับสนุนเกิดความต้องการที่จะมีพฤติกรรมในการช่วยเหลือผู้อื่นมีจิตอันเป็นสาธารณะหรือกระทำการใด ๆ อันมุ่งประโยชน์ส่วนตน ซึ่งอาจจะรวมเรียกได้ว่ามีพฤติกรรมจิตอาสาตนเอง

การวัดการสนับสนุนทางสังคม

การสร้างแบบประเมินการสนับสนุนทางสังคมกับการมีพฤติกรรมจิตอาสา นั้นมีจำนวนไม่มาก แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงซึ่งสามารถนำมาศึกษาได้ โดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้แบบวัดแบบการประเมินตนเองหรือ Self-Report ส่วนใหญ่ โดยมิงงานวิจัยหลายงานที่ทำการศึกษการสนับสนุนทางสังคม ดังนี้

วัลลภ นาเมืองรักษ์ (2553 : บทคัดย่อ) วิจัยเกี่ยวกับการศึกษาจิตอาสาในการทำงานของอาสาสมัครของบุคคลในคณะกรรมการสภาพพัฒนาสังคมภาคประชาชนกรุงเทพฯ ได้ใช้เครื่องมือสอบถาม ปัจจัยทางการสนับสนุนทางสังคม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ตามแบบลิเคิร์ท แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือการได้รับการสนับสนุนจากราชการและด้านการสนับสนุนจากชุมชน โดยมีค่าความเชื่อมั่น 0.95

ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพ็ชร (2553 : 9 – 16) วิจัย เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ที่ใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัยเป็นแบบวัดจิตอาสาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องอันได้แก่เจตคติต่อจิตอาสา แรงจูงใจในการทำกิจกรรมอาสา การได้รับการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งทุกแบบวัดคณะผู้วิจัยได้ทำการสร้างและพัฒนาขึ้นเอง โดยลักษณะเป็นแบบวัดมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.89

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้นำแบบสอบถามจากการศึกษาของปีนกันก วงศ์ปิ่นเพ็ชร (2553 : ภาคผนวกตัวอย่างแบบสอบถาม) ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากจริงที่สุดถึงไม่จริงที่สุด มาปรับข้อความและเนื้อหาบางส่วนให้เข้ากับบริบทในการศึกษาด้วยเหตุผล ได้แก่

1. เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนทางสังคมและจิตอาสาโดยตรง
2. กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาเหมือนกันจึงเป็นแบบสอบถามที่เหมาะสมที่สุด กับบริบทการศึกษา

แนวคิดที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู

ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่บิดามารดา หรือผู้ดูแลเด็กปฏิบัติต่อเด็กและเรียกร้องให้เด็กปฏิบัติต่อตน และผู้อื่นไปทำนองต่าง ๆ กันซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในชีวิตเด็ก ทำให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว และเลียนแบบการกระทำต่าง ๆ ของผู้อบรมเลี้ยงดูประสบการณ์เหล่านี้ จะมีผลต่อพฤติกรรมเด็กทั้งในปัจจุบันและอนาคต (ดวงเดือน พันธมนาวิน. 2520 : 30)

สุรางค์ จันทร์เอม (2529 : 89) ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลต้องพบตั้งแต่เกิดจนตลอดชีวิต และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของทุก ๆ ชีวิต การอบรมเลี้ยงดูช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้ระเบียบต่าง ๆ ในสังคม สร้างสรรค์พฤติกรรมของบุคคล ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลได้ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของสังคม

มะลิ อุดมภาพ (2538 : 6) ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูไว้ว่า การอบรมเลี้ยงดูหมายถึง วิธีการ ที่บิดา มารดาหรือผู้ปกครองได้ปฏิบัติต่อบุตร ทั้งทางวาจา และกิริยาท่าทางในลักษณะของการอบรมสั่งสอน ดูแลเอาใจใส่ ซื่อสัตย์ ให้อาหาร และลงโทษ เรื่องการศึกษาเล่าเรียน การแต่งกาย การคบเพื่อน การทำงานบ้าน การรักษาเวลา การรักษาความสะอาด การใช้จ่ายเงิน การใช้เวลว่าง สุขภาพ และมารยาททั่วไป

จตุพร เพ็งชัย (2534 : 99) ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูว่า หมายถึง การที่ผู้ใหญ่ในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย บิดา มารดา และบุคคลอื่น ๆ ปฏิบัติต่อเด็กเพื่อสนองความต้องการที่จำเป็นของเด็ก ทั้งทางร่างกาย จิตใจ เพื่อให้เด็กมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี และยังให้การแนะนำสั่งสอนตัวฝึกอบรมให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม

สมคิด อิศระวัฒน์ (2542 : 9) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดู คือ กระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้ในการพัฒนา ทักษะคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และความหวังของสังคม ตลอดจนการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาทของงานในสังคมนั้น ๆ ด้วย

บลูม และเซลซนิก (Broom and Selznick. 1971 : 9) ได้ให้คำนิยามของการอบรมเลี้ยงดูไว้สองลักษณะ คือ ทางสังคม หมายถึง การถ่ายทอดวัฒนธรรมและการทำให้บุคคล มีวิถีชีวิตที่เป็นระเบียบในแง่บุคคล หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนจากชีวอินทรีย์เป็นมนุษย์สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ และปฏิบัติตามอุดมคติ ค่านิยม และระดับความทะเยอทะยาน

จากคำนิยามข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึงการที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ปฏิบัติต่อเด็กเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานทั้งทางกายและทางใจกับเด็ก เพื่อให้เป็นแบบอย่างค่านิยมในการดำเนินชีวิต

ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู

อารีย์ รั้งสินันท์ (2527 : 167) กล่าวว่า บิดา มารดา คือ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา การที่เด็กเจริญเติบโตเป็นเด็กที่แข็งแรง มีสุขภาพอนามัยดี มีการปรับตัวกับเพื่อนฝูงได้ดี และมีความคิดสร้างสรรค์ ก็มีผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา

สุรางค์ โค้วตระกูล (2537 : 60 - 61) พัฒนาการสังคมของเด็กมักจะขึ้นอยู่กับ การอบรมเลี้ยงดูที่บ้าน บางครอบครัวมักจะสนับสนุนและให้แรงเสริมพฤติกรรมเด็กที่เรียบร้อยและเงียบ บางครอบครัวให้แรงเสริมพฤติกรรมที่ค่อนข้างก้าวร้าว แต่ที่สำคัญ คือ ความรักและความอบอุ่นที่เด็กได้จากพ่อแม่ ทำให้เด็กกล้ามีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เด็กบางคนมาจากบ้านที่พ่อแม่ใช้อำนาจและการขู่ทำโทษตลอดเวลาทำให้เด็กมีความกลัวไม่กล้าอยู่ใกล้และเมื่ออยู่โรงเรียนก็จะพยายามหลีกเลี่ยงการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่หรือเพื่อนวัยเดียวกัน

จากการศึกษา สามารถสรุปความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู ได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็ก จะมีความสำคัญในการเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต สามารถเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมในทางที่ดี และพฤติกรรมเลวของเด็กได้

จุดมุ่งหมายของการอบรมเลี้ยงดู

สมคิด อิศระวัฒน์ (2542 : 10) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการอบรมเลี้ยงดู มีหลักใหญ่อยู่ 4 ประการ คือ

1. การปลูกฝังระเบียบวินัย (Disciplines) ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำเนินกิจกรรมในสังคม และการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบที่สังคมกำหนด เป็นสิ่งที่บุคคลได้รับตั้งแต่วัยต้นของชีวิต ในการดำรงชีวิตประจำวัน
2. การปลูกฝังความคาดหวัง (Aspiration) ทำให้ระเบียบวินัยมีคุณค่า และง่ายต่อการปฏิบัติเพื่อจะได้สิ่งที่ตนต้องการ
3. การกำหนดบทบาทในสังคม (Social Role) เป็นการที่บุคคลรู้จักบทบาทตนเองและแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสม ในการสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้ถูกต้อง ตามกาลเทศะและโอกาสต่าง ๆ กัน

4. การให้เกิดทักษะหรือความชำนาญเฉพาะอย่าง (Skills) ที่ใช้ร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นในสังคม การถ่ายทอดการปฏิบัติตามประเพณี โดยการเรียนรู้จากการเลียนแบบการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูในแต่ละสังคมมีรูปแบบแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความเชื่อ ศาสนา ค่านิยมของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง รวมทั้งเศรษฐกิจและสังคม การศึกษาของพ่อแม่ด้วย ในประเทศไทยได้มีผู้ศึกษา และ แบ่งการอบรมเลี้ยงดูไว้ ดังต่อไปนี้

อานนท์ อาภาภิรม (2517 : 25) กล่าวถึง การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวไทยไว้ 3 ประเภทคือ

1. การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่ยากจน มักเป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย เพราะบิดามารดาหาเงินตัวเป็นเกลียว บิดามารดาเชื่อว่าลูกจะดีหรือไม่ดีนั้น สุดแต่บุญแต่กรรมของบุตร และบุตรมักจะต้องเผชิญอุปสรรคขัดข้องบางประการ เช่น สภาพแวดล้อมในละแวกบ้าน ถูกเพื่อนชักนำไปในทางที่ผิดได้ง่าย

2. การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวชนชั้นกลาง ครอบครัวประเภทนี้มีโอกาสหรือมีดีกว่าครอบครัวที่ยากจน บิดามารดาสามารถสนองตอบความต้องการของบุตรได้และมักจะฝึกความมีระเบียบวินัย เช่น การรับประทานอาหาร การมีมารยาทในสังคม ทำให้ไม่ค่อยจะเกิดปัญหา

3. การอบรมเลี้ยงดูของชนชั้นสูง ครอบครัวประเภทนี้จะให้ความเอาใจใส่ดูแลบุตรได้ดียิ่ง ทั้งการกินอยู่ หลับนอน การอบรมสั่งสอน แต่อาจจะทำให้บุตรไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ขาดความมั่นใจ และไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายนอกได้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2528 : 4) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 5 แบบ คือ

1. แบบรักสนับสนุน คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่แสดงความรักต่อลูกอย่างเปิดเผย ยอมให้ลูกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว และความเข้าใจความรู้สึกของลูกอย่างดี

2. แบบควบคุม คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่คอยควบคุมบังคับ และลงโทษลูกเมื่อลูกกระทำในสิ่งที่ตนเองไม่ต้องการ

3. แบบใช้เหตุผล คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่แจกแจงเหตุผลต่าง ๆ แก่เด็กให้ทำหรือห้ามปรามมิให้เด็กกระทำสิ่งใด

4. แบบลงโทษทางจิต คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ลงโทษเมื่อเด็กทำผิด โดยการใช้วาจาคว่ำ การงดแสดงความรักใคร่เมตตา การตัดสินต่าง ๆ

5. แบบให้พึ่งตนเองเร็ว คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เด็กพึ่งตนเองได้เร็ว ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากและนานเกินไป

คุษฎี โยเหลา (2535 : 15) ได้รวบรวมและวิเคราะห์การอบรมเลี้ยงดูเด็กภายในประเทศ ด้วยวิธีการเมต้า ได้ 11 วิธี

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน คือ การที่ผู้ปกครองยอมรับชื่นชมให้ความรัก สนับสนุน โกเลี้ยงดู และให้ความสนใจกับเด็ก
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล คือ การที่ผู้ปกครองให้คำอธิบายประกอบการสนับสนุน และห้ามปรามเด็กไม่ให้กระทำสิ่งต่าง ๆ และมีการสม่ำเสมอและเหมาะสมในการให้รางวัลหรือลงโทษ
3. การอบรมเลี้ยงดูแบบไม่ใช่เหตุผล คือ การอบรมเลี้ยงดูที่ตรงกันข้ามกับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล
4. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ลงโทษ ด้วยการเขี่ยน ทูบตีให้เจ็บหรือลงโทษทางจิตด้วยคำพูดว่าแสดงอาการไม่พอใจทำเป็นเฉยเมยแสดงอาการไม่สนใจ ตัดสิทธิบางอย่าง
5. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม คือ การอบรมเลี้ยงดูที่ผู้ปกครองออกคำสั่งให้เด็ก ปฏิบัติตาม และคอยควบคุมพฤติกรรมของเด็กโดยไม่ปล่อยให้เป็นอิสระ
6. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คือ พฤติกรรมของผู้ปกครองปฏิบัติต่อเด็ก โดยเด็ก มีความรู้สึกว่าเขาได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม ผู้ปกครองให้ความรักความอบอุ่น มีเหตุผล ยอมรับถึงความสามารถและความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก ให้ความร่วมมือในโอกาสอัน สมควร
7. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย คือ พฤติกรรมของผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยที่เด็กที่มีความรู้สึกว่าเขาไม่ได้รับการเอาใจใส่ สนับสนุนหรือการให้คำแนะนำจากผู้ปกครองมัก ถูกปล่อยให้ทำอะไรตามใจชอบ ผู้ปกครองไม่ได้ให้ความอบอุ่นเท่าที่ควร
8. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด คือ พฤติกรรมของผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยที่เด็กรู้ว่าตนเองไม่ได้ได้รับความอิสระเท่าที่ควร ต้องอยู่ในระเบียบวินัยที่ผู้ปกครองกำหนด
9. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก คือ การรับรู้ที่เด็กมีต่อการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง ในลักษณะที่เป็นผู้แนะนำ สนับสนุนช่วยเหลือ ยินดีจะอยู่กับบุตร ปกป้องคุ้มครองและทำให้บุตรมีความเชื่อมั่นในตนเอง
10. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษ คือ การรับรู้ที่เด็กมีต่อการอบรมเลี้ยงดูในลักษณะที่เป็น การลงโทษทั้งการลงโทษทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ เช่น การเขี่ยนตีดูค่า การไม่พิจารณาถึงความ ต้องการของเด็ก การตัดสิทธิ
11. การอบรมเลี้ยงดูแบบเรียกร้องเอาจากเด็ก คือ การรับรู้ของเด็กที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดู ของพ่อแม่ในลักษณะที่เป็นการควบคุมเรียกร้องเอาจากเด็ก เช่น ในด้านความสำเร็จมักรู้สึกไม่พอใจ เมื่อบุตรทำไม่สำเร็จตามเป้าหมายของตน

จากการอบรมเลี้ยงดูทางบวก หมายถึง พฤติกรรมของผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อเด็กเป็นแบบ 2 แบบ

1. การอบรมเลี้ยงดูทางบวก หมายถึง พฤติกรรมของผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อเด็กโดยการให้ความรัก สนับสนุน มีเหตุผล ยอมรับนับถือความสามารถ และความคิดเห็นของเด็ก มีความสม่ำเสมอ และความเหมาะสมในการให้รางวัล และการลงโทษ
2. การอบรมเลี้ยงดูทางลบ หมายถึง การปฏิบัติของผู้ปกครองที่มีต่อเด็กโดยการออกคำสั่ง ให้เด็กปฏิบัติตาม ควบคุม ไม่ยอมรับความคิดเห็นของเด็กหรือการปฏิบัติของผู้ปกครองแบบปล่อย ให้เด็กทำอะไรตามใจชอบ ไม่ให้ความอบอุ่นเท่าที่ควร

จากรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูสามารถแบ่งได้เป็นหลายรูปแบบ สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเพียง 2 ประเภท คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล เพราะการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูทั้งสองประเภทมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2528 : 4) ได้ให้ความหมายการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การที่บิดา มารดา รายงานว่า ในการปฏิบัติต่อบุตร ตนได้แสดงความรัก เอาใจใส่ สนใจทุกข์สุขของบุตรมากน้อยเพียงใด มีความใกล้ชิดกับบุตร โดยตนได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับบุตรมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์สนทนการสนับสนุนช่วยเหลือ และการให้ความสำคัญแก่บุตรด้วย

คุษฎี โยเหลา (2535 : 15) ได้ให้ความหมาย การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนคือ การที่ผู้ปกครองยอมรับ ชื่นชมให้ความรักสนับสนุนใกล้ชิด และให้ความสนใจเด็กไม่อาจตัดสินใจได้ว่า พฤติกรรมใดควรกระทำ พฤติกรรมใดไม่เหมาะสมไม่ควรกระทำ ในที่สุดเด็กก็จะเกิดความขัดข้องใจ จนกลายเป็นคนก้าวร้าว

ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2528 : 4) ได้ให้ความหมาย ของการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง บิดามารดาที่อธิบายให้เหตุผลแก่บุตรในขณะที่มีการส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำของบุตรหรือลงโทษบุตรอย่างเหมาะสมกับการกระทำของบุตรมากกว่าที่จะปฏิบัติต่อบุตรตามอารมณ์ของตนเอง ซึ่งการอบรมวิธีนี้ช่วยให้บุตรได้เรียนรู้และรับทราบถึงสิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำ มีความสำนึกในหน้าที่ ความรับผิดชอบสูง และสามารถต้านทานสิ่งยั่วยู่ใจได้

ประดินันท์ อุปรมย์ (2537 : 246) ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผลว่า หมายถึง การที่นักเขียนรายงานตนว่าพ่อแม่ยอมรับในความสำคัญ มีความเข้าใจในพัฒนาการ ยอมรับ

ฟังความคิดหรือข้อโต้แย้งห้ามปรามเมื่อเห็นว่าทำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ โอนอ่อนผ่อนตามถ้ามีเหตุผลเพียงพอ และผลการกระทำนั้น ไม่เป็นที่เดือดร้อนแก่ตนเองหรือผู้อื่น ให้ความช่วยเหลือตามโอกาสอันควร ขณะเดียวกันก็อบรมสั่งสอนหรือสนับสนุนให้รู้จักช่วยเหลือตนเอง รู้จักตัดสินใจได้ด้วยตนเอง และรู้จักที่จะประพฤติดนให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น เพิกเฉยต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ให้คำชมเชยต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นครั้งคราว และไม่ลงโทษเด็กเกินกว่าเหตุ

ปัจจัยที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดู

ปัจจัยที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ปัจจัยหลัก คือ

1. ปัจจัยด้านตัวเด็ก ได้แก่ เพศของเด็ก ลำดับบุตร ลักษณะพื้นฐานอารมณ์ของเด็ก สุขภาพ และความพิการเป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ – ลูก แตกต่างกันไป กล่าวคือ เด็กหญิงมักถูกสอนให้เรียบร้อย ทำงานบ้าน ดูแลน้อง เด็กชายมักถูกสอนให้เข้มแข็งเก็บระเบียบอารมณ์ หรือบางวัฒนธรรม ที่ให้ความสำคัญของผู้ชายมากกว่าลูกสาว ทำให้ลูกชายได้รับการดูแลเป็นอย่างดี ในขณะที่ลูกสาวมักจะถูกทอดทิ้งนอกจากนั้นบางครอบครัวพ่อแม่คาดหวังในลูกคนโตสูง และจะปฏิบัติต่างกัน ลูกคนเล็กมักได้รับการเอาใจเป็นพิเศษ ในขณะที่ลูกคนกลางมักถูกละเลยหรือเด็กที่เลี้ยงยากหรือมีปัญหาสุขภาพ ย่อมนำความหนักใจมาสู่พ่อแม่ หากพ่อแม่ไม่อดทนยอมทำให้ทอดทิ้งเด็กได้ง่ายหรือได้รับการเอาใจใต้น้อย และอาจถูกทำร้ายทางวาจาอยู่เสมอ ในขณะที่ลูกที่มีสุขภาพดีมีหน้าตาสะสวยมักได้รับคำชม จากคนรอบข้างเป็นที่ชื่นชมของพ่อแม่ก็จะได้รับการดูแลเอาใจใส่ใกล้ชิดมากขึ้น

2. ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ความรู้ เจตคติและทักษะของพ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดูสัมพันธภาพในครอบครัว สุขภาพของพ่อแม่ และภาวะวิกฤตในครอบครัว รวมทั้งสภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว เป็นต้น พ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดูที่มีความรู้ความเข้าใจต่อพัฒนาการ และความต้องการของเด็กตามวัย มีเจตคติที่ดี ต่อการเลี้ยงดู ถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของตน ตลอดจนมีทักษะที่จะส่งเสริมและตอบสนองความต้องการของเด็ก ตลอดจนแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ให้คล่องด้วยดี ย่อมทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้อย่างสมบูรณ์ ครอบครัวที่สมาชิกทุกคนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน พูดคุยสื่อสาร ด้วยความเข้าใจ เอื้ออาทรต่อกันไม่ใช้ความรุนแรง ร่วมทุกข์ร่วมสุขแก้ปัญหาเมื่อต้องเผชิญกับภาวะคุกคามหรือวิกฤตอย่างสร้างสรรค์ ครอบครัวย่อมมีความสุข (ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และปราณี สุทธิสุคนธ์. 2550 : 105)

3. ปัจจัยด้านสังคม เนื่องจากครอบครัวไม่ได้อยู่โดดเดี่ยวถึงแวดล้อมรอบ ๆ ครอบครัวย่อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ได้แก่ ศาสนา วัฒนธรรมและความเชื่อต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น วัฒนธรรมและความเชื่อบางประเภทที่เป็นผลดีต่อการอบรมเลี้ยงดูเป็นสิ่งที่ควรคงไว้และสืบทอดกันต่อไป เช่น ในระหว่างตั้งครรภ์ควรถือศีล

ทำจิตใจให้บริสุทธิ์เป็นสิ่งที่ดีที่ทำให้หญิงตั้งครรภ์มีความสุขจิตใจดีซึ่งจะเป็นผลดีต่อทารกในครรภ์ด้วยในขณะที่เดียวกันวัฒนธรรมความเชื่อบางอย่างอาจมีผลเสียต่อพัฒนาการเด็ก ซึ่งควรได้รับการแก้ไขทำความเข้าใจใหม่ เช่น การให้เด็กได้รับอาหารอื่นนอกจากนมก่อนอายุ 4 เดือน เนื่องจากเชื่อว่าเด็กอ้วนและไม่กวน เป็นต้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมมากขึ้น ก่อให้เกิดการอพยพจากชนบทสู่เมืองและการไปเป็นแรงงานในต่างประเทศ ผู้อพยพย้ายถิ่นส่วนใหญ่มักเป็นแรงงานหนุ่มสาว และทิ้งให้เด็กอยู่ในความดูแลของผู้สูงอายุ รวมทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ครอบครัวได้รับอิทธิพลจากสื่อมากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังจากโรงเรียน

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2528 : 79) กล่าวว่า สถาบันการศึกษาและครูมีหน้าที่ในด้านการอบรมสมาชิกในสังคมให้รู้จักระเบียบแบบแผนของสังคมด้านการพัฒนาคุณภาพของสมาชิกในสังคมและด้านการทำหน้าที่ถ่ายทอด สะสม พัฒนา และเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคม เพื่อดำรงไว้ซึ่งจัดระเบียบ

สุชา จันทร์เอม (2542 : 32) กล่าวว่า ครูและสถาบันศึกษามีบทบาทในการอบรมเด็กให้รู้จักระเบียบของสังคม ในด้านทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม และแนวคิดต่าง ๆ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543 : 17) กล่าวว่า การจะรื้อฟื้นให้สังคมแข็งแกร่งต้องอาศัยคนในสังคมด้วยกันเอง ขจัดความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะกลุ่มคนด้อยโอกาสที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นจำนวนมาก ความจำเป็นที่ต้องสร้างคนมีจิตสาธารณะ เพื่อเห็นแก่ผู้อื่นและส่วนรวมมากขึ้น ซึ่งโรงเรียน นับเป็นหน่วยหนึ่งที่สังคมคาดหวังให้เป็นเครื่องมือ ในการสร้างคนที่มีจิตสาธารณะ กล่าวคือ มุ่งสร้างคนที่มีความรู้ ความสามารถ พร้อมด้วยคุณสมบัติทางจิตใจที่คำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545 : ม.ป.น.) ได้นำเสนอ ครอบครัวสถาบันทางการศึกษาและชุมชนเป็นสถาบันหลักในการสร้างและพัฒนาคุณภาพของคนในชาติ

สุพจน์ ทราชแก้ว (2546 : 47) กล่าวว่า การกล่อมเกลாத่างสังคม (Socialization) เป็นกระบวนการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ที่มีผลทำให้สมาชิกของสังคมเกิดการรับรู้มีจิตสำนึกและรูปแบบพฤติกรรมที่พึงประสงค์การกล่อมเกลาท่างสังคมจึงเป็นกระบวนการ ในการสร้างเสริมการเรียนรู้ให้แก่บุคคลหรือสมาชิกของสังคมโดยอาศัยกลไกระบบการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินการและมีรูปแบบการสัมพันธ์และต่อเนื่องกันไปแยกเป็น 3 ส่วนคือ

1. การศึกษาในระบบโรงเรียน
2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. การศึกษาตามอัธยาศัย

ระบบย่อยลำดับที่ 3 มีบทบาทในการสร้างการเรียนรู้ให้แก่บุคคล และมีอิทธิพลต่อจิตสำนึก และพฤติกรรมของบุคคลในระยะยาวค่อนข้างสูง

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2555 : 135) ได้นำเสนอ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนา ศักยภาพประชาชนให้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนาสามารถรักษาและใช้สิทธิหน้าที่ความ เป็นพลเมืองอย่างถูกต้องเหมาะสม เป็นพลเมืองดีของสังคมมีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ตามบทบาททางสังคมที่ตน ดำรงอยู่ ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณี และรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้เคารพกฎหมายเคารพ สิทธิเสรีภาพของผู้อื่นมีจิตสาธารณะและกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของ ชุมชนและสังคม จึงได้กำหนดแนวทางจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 1 บททั่วไปที่ว่าด้วยความมุ่งหมายและมาตรา 7 ได้แสดงถึงความพยายามในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนโดยระบุไว้อย่างชัดเจนว่าในกระบวนการ เรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขรู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่เสรีภาพความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยรู้จักรักษาผลประโยชน์ ส่วนรวมและของประเทศชาติรวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติการกีฬาภูมิปัญญา ท้องถิ่นภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากลตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพรู้จักพึ่งตนเองมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วย ตนเองอย่างต่อเนื่อง

จากความหมายและแนวคิดของการปลูกฝังจากโรงเรียน เห็นได้ว่าการปลูกฝังจากโรงเรียน เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของนักเรียน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาตัวแปรการปลูกฝังจากโรงเรียน เป็นตัวแปรสาเหตุที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฉัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาโมเดลสาเหตุของจิตอาสา ของนักเรียนมัธยมปลายใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้ จิตอาสาของนักเรียนมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนา และมีตัวชี้วัดทั้งหมด 7 ตัว คือ (1) การช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น (2) การอำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น (3) การแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น (4) การสละเงินแรงกาย เพื่อผู้อื่นและสังคม (5) การสละเวลาและการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม (6) การสนใจใน

ปัญหาและการเปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม (7) การร่วมพัฒนากิจกรรม การเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อสังคมอย่างสร้างสรรค์และหลากหลาย ซึ่งนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีค่าเฉลี่ยของคะแนนจิตอาสาอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตอาสาของนักเรียนมี 6 ด้าน คือ ปัจจัยด้านนักเรียน ครอบครัว โรงเรียน/ครู เพื่อน สังคม/ชุมชน และด้านสื่อมวลชน ผลของการ วิจัยโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยตัวแปร ในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของจิตอาสาของนักเรียน ได้ร้อยละ 38.60

ปริยาภรณ์ จันทร์ โชติ (2550 : 81) ได้ศึกษา ปัจจัยชีวิตสังคมและการอบรมเลี้ยงดูที่เกี่ยวข้อง กับความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้านของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า คุณทหารลาดกระบัง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีการเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก มีความสามารถ ในการคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ด้านการคิดแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์ ด้านการคิดให้เกิดผล ไม่แตกต่างจากนักศึกษาที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนน้อย นักศึกษา ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล มีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน ด้านการคิด อย่างมีวิจารณญาณ ด้านการคิดแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์ ด้านการคิดใคร่ครวญ และด้านการคิด ให้เกิดผล ไม่แตกต่างจากนักศึกษาที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อารมณ์

อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลการใช้สถานการณ์จำลองผสานกับเทคนิค การประเมินผลจากสภาพจริงเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการเคารพสิทธิในการ ใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้ เกิดความชำรุดเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวม และ ด้านการถือเป็นที่ที่มีส่วนร่วมในการดูแล รักษาของส่วนรวม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้สถานการณ์จำลองผสานกับเทคนิค การประเมินผลจากสภาพจริง มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยรวม ก่อนทดลอง หลังทดลอง และหลังทดลอง 1 สัปดาห์ สูงขึ้น

ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาของ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีจอมเกล้าพระนครเหนือ ผลการวิจัยในประเด็นของการสนับสนุนทาง สังคมนั้น พบว่า จิตอาสาของนักศึกษามีค่าอยู่ในระดับสูง และการได้รับการสนับสนุนทางสังคมอยู่ ในระดับสูง รวมทั้งปัจจัยด้านบุคคลทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตอาสาของนักศึกษาอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของจิตอาสาได้ ร้อยละ 48.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้การได้รับการสนับสนุนทางสังคมโดยมีค่าสัมประสิทธิ์ ถอดออกของตัวพยากรณ์รองจากแรงจูงใจในการทำกิจกรรมจิตอาสา

นระดา ศศิรพา (2553 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา จิตสาธารณะและความสนใจในการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 390 คน พบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อวิเคราะห์ในระดับลึก พบว่า จิตสาธารณะของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีจิตสาธารณะไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่สังกัดโรงเรียนต่างกัน มีจิตสาธารณะไม่แตกต่างกัน และนักเรียนที่มีระดับชั้น การศึกษาต่างกัน มีจิตสาธารณะแตกต่างกัน

จุฑาพร นาครอด (2554 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 3 ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้ องค์ประกอบของตัวแปรสาเหตุทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การมีจิตสาธารณะได้รับอิทธิพลทางตรงจากการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม รองลงมา ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู การรับรู้ความสามารถของตนเองเกี่ยวกับจิตสาธารณะ การปลุกฝังจากโรงเรียน และสัมพันธ์ทางอ้อมระหว่างเพื่อน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล .764 .702 .564 .558 และ .248 ตามลำดับ ส่วนตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตสาธารณะมากที่สุด ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู และการปลุกฝังจากโรงเรียน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล .156 และ .112 ตามลำดับ ตัวแปรทั้ง 5 ตัวอธิบายความแปรปรวนของจิตสาธารณะได้ร้อยละ 75.80

หฤทัย อาจปรู (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำรูปแบบการดำเนินชีวิต และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตัวเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) คะแนนเฉลี่ยการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล คิดเป็นร้อยละ 76.90 2) ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มกิจกรรม ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสาธารณะ ภูมิปัญญาและรูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มเก็บตัวมีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ตัวแปรภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มก้าวหน้า กลุ่มกิจกรรม และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถร่วมกันพยากรณ์การมีจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลได้ร้อยละ 45.60

อริยา คูหา (2554 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง จิตสาธารณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยรวมมีจิตสาธารณะอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกรายด้านมากที่สุด คือ ด้านการเต็มใจช่วยเหลือสังคม รองลงมาคือ ด้านการตระหนักรู้และช่วยแก้ปัญหา ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และด้านการรับรู้ในสิทธิและหน้าที่ ตามลำดับ และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า จิตสาธารณะของนักศึกษาแตกต่างกันตามเพศ คณะที่ศึกษา ประเภทของโรงเรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและชั้นปีที่ศึกษา

อัญชลิกา ผิวเพชร (2555 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผลการวิจัย พบว่า 1) โมเดลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($X^2 = 53.61$, $df = 58$, $p = 0.639$) คำนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.995 คำนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.000 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อจิตสาธารณะของนักเรียน คือ คุณธรรมจริยธรรม และปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อจิตสาธารณะของนักเรียนต่อความสามารถ ในการแก้โจทย์ปัญหาเอ็ด เซต ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้แก่ พฤติกรรมการสอนของครูและการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อจิตสาธารณะของนักเรียน ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ โดยสรุป ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะ ได้แก่ คุณธรรมจริยธรรม ความฉลาดทางอารมณ์ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและพฤติกรรมการสอนของครู ดังนั้นการที่จะพัฒนาพฤติกรรมให้นักเรียนมีจิตสาธารณะ ต้องได้รับความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียนช่วยดูแลป้องกันและแนะนำแนวทาง

พระสุวรรณ์ ปูนอ่อน (2555 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาจิตสาธารณะของนักเรียน พบว่ามีจิตสาธารณะอยู่ในระดับ “สูง” 2) ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวมพบว่า มีปัจจัยด้านจิตสาธารณะอยู่ระดับ “สูง” เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าส่วนมากมีจิตสาธารณะอยู่ในระดับสูง โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านประสบการณ์ทางสังคม ด้านการสนับสนุนจากครอบครัว การปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ และด้านที่มีค่าน้อยที่สุดคือด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม 3) ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ การปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ (X1) ความรับผิดชอบ (X2) การสนับสนุนจากครอบครัว (X4) การสนับสนุนจากครู และเพื่อน (X5) เหตุผลเชิงจริยธรรม (X7)สามารถนำมาสร้างสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ และคะแนนมาตรฐานดังนี้

$$\hat{Y} = .208 + .345X1 + .261X2 + .129X4 + .132X5 + .104X7$$

$$Zy = .350Z1 + .289Z2 + .150Z4 + .141Z5 + .091Z7$$

จารุณี จันทร์เจริญ (2555 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่องปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ผลการศึกษา พบว่า 1) นักเรียนที่มีลักษณะทางจิตสังคม ได้แก่ เพศ และระดับผลการเรียน

แตกต่างกันมีพฤติกรรมจิตสาธาณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ไม่พบ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมจิตสาธาณะกับการได้รับแบบอย่างจากสื่อมวลชน ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจิตสาธาณะของนักเรียน ทั้งในกลุ่มรวมและในกลุ่มย่อย 3) พบปฏิสัมพันธ์ ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับการได้รับการถ่ายทอดทางสังคมด้านศาสนาจากบิดา มารดาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจิตสาธาณะของนักเรียน ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นต่อ ส่วนรวม ในกลุ่มเพศหญิง 4) ในกลุ่มรวม ตัวแปรลักษณะทางจิตและลักษณะทางสังคมร่วมกัน ทำนายพฤติกรรมจิตสาธาณะได้ร้อยละ 62 ตัวแปรสำคัญที่ทำนายพฤติกรรมจิตสาธาณะ คือ การ รับรู้ความสามารถของตนต่อพฤติกรรมจิตสาธาณะ เจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมจิตสาธาณะ ความเชื่อ ตามหลักสังคหวัตถุ 4

อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2555 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่องจิตสาธาณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผลการวิจัย พบว่า ระดับจิตสาธาณะของทั้งภาพรวม และรายช้อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบจิตสาธาณะของนักศึกษาที่มีภูมิลำเนา ศาสนา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน พบว่า มีจิตสาธาณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ส่วนนักศึกษาที่อยู่ในคณะวิชา ชั้นปีที่ศึกษา อาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ แตกต่างกัน พบว่า นักศึกษามีจิตสาธาณะไม่แตกต่างกัน สำหรับข้อเสนอแนะมหาวิทยาลัยควรจัด ให้ชมรมกิจกรรมนักศึกษาที่มีอยู่เป็นหน่วยปฏิบัติการ เพื่อให้นักศึกษาทุกคนได้เข้าร่วมกิจกรรม มากขึ้น ฝ่ายกิจการนักศึกษาของแต่ละคณะ ควรจัดกิจกรรมสร้างจิตสาธาณะให้เกิดขึ้น ควรจัด กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่ส่งเสริมให้นักศึกษาทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิมได้มีกิจกรรมร่วมกัน สร้างความรัก ความสามัคคีร่วมกัน นำไปสู่ความสามัคคีในสังคมพหุวัฒนธรรม ให้นักศึกษาที่มี ภูมิลำเนาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตระหนักถึงการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกัน

ศิริพิมล รักษามิตร (2555 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาจิตสาธาณะของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า จิตสาธาณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการใช้ รองลงมาคือด้านการเคารพสิทธิและด้าน การถือเป็นหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และการเปรียบเทียบจิตสาธาณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 เมื่อจำแนกตามเพศ ระดับชั้น และที่ตั้งของโรงเรียน พบว่า นักเรียนมีจิตสาธาณะ โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05

ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์ (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลวิจัยพบว่านิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมจิตอาสาโดยรวมเท่ากับ 3.50 อยู่ในระดับสูง ปัจจัยทางจิต ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนและแรงจูงใจอาสา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมจิตอาสา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การมีตัวแบบด้านจิตอาสาและการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมจิตอาสา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การรับรู้ความสามารถของตน แรงจูงใจอาสา การสนับสนุนทางสังคม และการเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้ร้อยละ 53 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชญศญา ธรรมิสกุล (2557 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาเขต โนโลยีอรรถวิทย์พนิชยการ ได้ผลการวิจัย พบว่าความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อจิตสาธารณะด้านอาคารและสถานที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะ ด้านการให้บริการห้องเรียนพิเศษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านพฤติกรรมครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านกิจกรรมนักศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านระเบียบวินัยในวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านอิทธิพลกลุ่มเพื่อน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านการใช้สิ่งของในวิทยาลัยฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านหน้าที่รับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อปัจจัยพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านการเคารพสิทธิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านอิทธิพลกลุ่มเพื่อน ด้านการให้บริการห้องเรียนพิเศษด้านอาคาร และสถานที่ ด้านกิจกรรมนักศึกษา ด้านระเบียบวินัยในวิทยาลัย และด้านพฤติกรรมครูมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงกำหนดรูปแบบในการเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร โดยวัดทางอ้อมด้วยแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อให้นักเรียนรายงานตนเองเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อจิตสาธารณะและพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียน